

ARCHEOLOGICKÁ TOPOGRAFIE OSLUCHOVA, OKR. Kladno

Václav Moucha

V projektu „Archaeologický výzkum Údolí Svatojiřského“ „předsezatém p. Janem Felcmanem, ředitelem cukrovaru ve Zvoleněvsi“ prozkoumal a „popsal Václav Schmidt“ na katastru obce Osluchov (okr. Kladno) dvě polohy s archeologickými nálezy (obr. 1a,b). Na obě lokality se přišlo při hluboké orbě parním pluhem.¹

První poloha se rozkládá severozápadně za obcí na pozemku ppč.14; výsledky z jejího výzkumu uveřejnil V. Schmidt pod názvem „Hroby se skrčenými kostrami u Osluchova“ (Schmidt 1893, tab. VIII). Druhá poloha je jižně od obce na pozemku ppč. 49 s nálezy publikovanými pod titulem „Záhadná mohyla u Osluchova“ (Schmidt 1893a). Protože se v písemných materiálech Václava Schmidta (v přípravě) podařilo o těchto lokalitách zjistit upřesňující údaje, považuji za účelné je zde uvést.

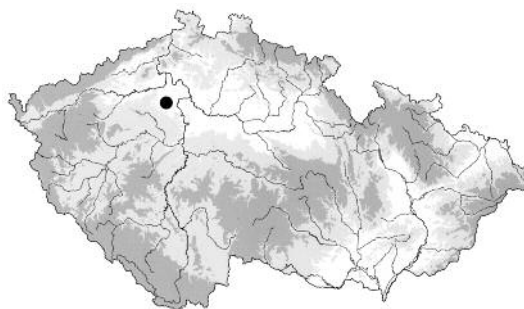
První poloha (ppč. 14) je na mírném svahu orientovaném k jihu. Na jeho úpatí protéká bezejmenná vodoteč vytékající z rybníčku směrem západním, která se pak obloukovitě stáčí k severu a ústí do Červeného potoka (obr. 1b).

Pozemek ppč. 14 od své jižní hranice (240 m n. m.) povlnově stoupá severním směrem až na oblý terénní hřbet (251 m n. m.) a odtud spadá po prudším, k severu obráceném svahu až do údolí Červeného potoka (205 m n. m.). Obr. 1b – profil. Prostor s nálezy (obr. 2:A,B,C) je v jižní části pozemku na ploše velké asi 70 × 190 m.

Svůj článek V. Schmidt (1893, tab. VIII.) doprovodil plánkem, od kterého však redakce „Památek“ odstříhla legendu. Naštěstí se dochoval originál (obr. 2), ze kterého vyčteme, že písmena *a*, *b* označují rybníčky a písmeno *c* studnu. Redakce zasahovala i do textu, takže význam písmen *A*, *B* a *C* v „Památkách“ není zmíněn.²

A. Únětické hroby (obr. 2:A) se rozkládaly na úpatí mírného, k jihu orientovaném svahu „kde pluh v jakýchsi skupinách více kamenů na povrch vynesl.“ Podloží tvořila „načervenalá žlutka“ (Schmidt 1893, 67). Nadmořská výška se zde pohybuje okolo 250 m. Obr. 1b – profil.

Skupina 10 hrobů je od bezejmenné vodoteče vzdálena asi 100 m severním směrem. Podle plánu hroby tvořily na ploše asi 50 × 60 m jednu řadu orientovanou od Z k V.³

Obr. 1a. Osluchov. Poloha lokality na mapě ČR

¹ Na katastru Osluchova je bez bližší lokalizace registrována řada nálezů od neolitu do časného středověku:

I. V. Schmidt (1893a, 78) píše, že obdržel od Adolfa Michovského „pro sbírky musejní dva předměty nalezené v jinou dobu při orbě na polích Osluchovských: spirálka bronzová, nepochybně součást nějaké sponky a zhruba pracovaná figurka olovená, lidské podoby, uprostřed s dírkou k upevnění neb navléknutí.“ Předměty byly odeslány do NM dne 8. 2. 1893. Dnes jsou neznámé.

II. Z blíže neurčeného místa uvádí L. Hájek (1958) bronzový tyčinkovitý náramek a dva prsteny s růžicemi z období kultury mohylové.

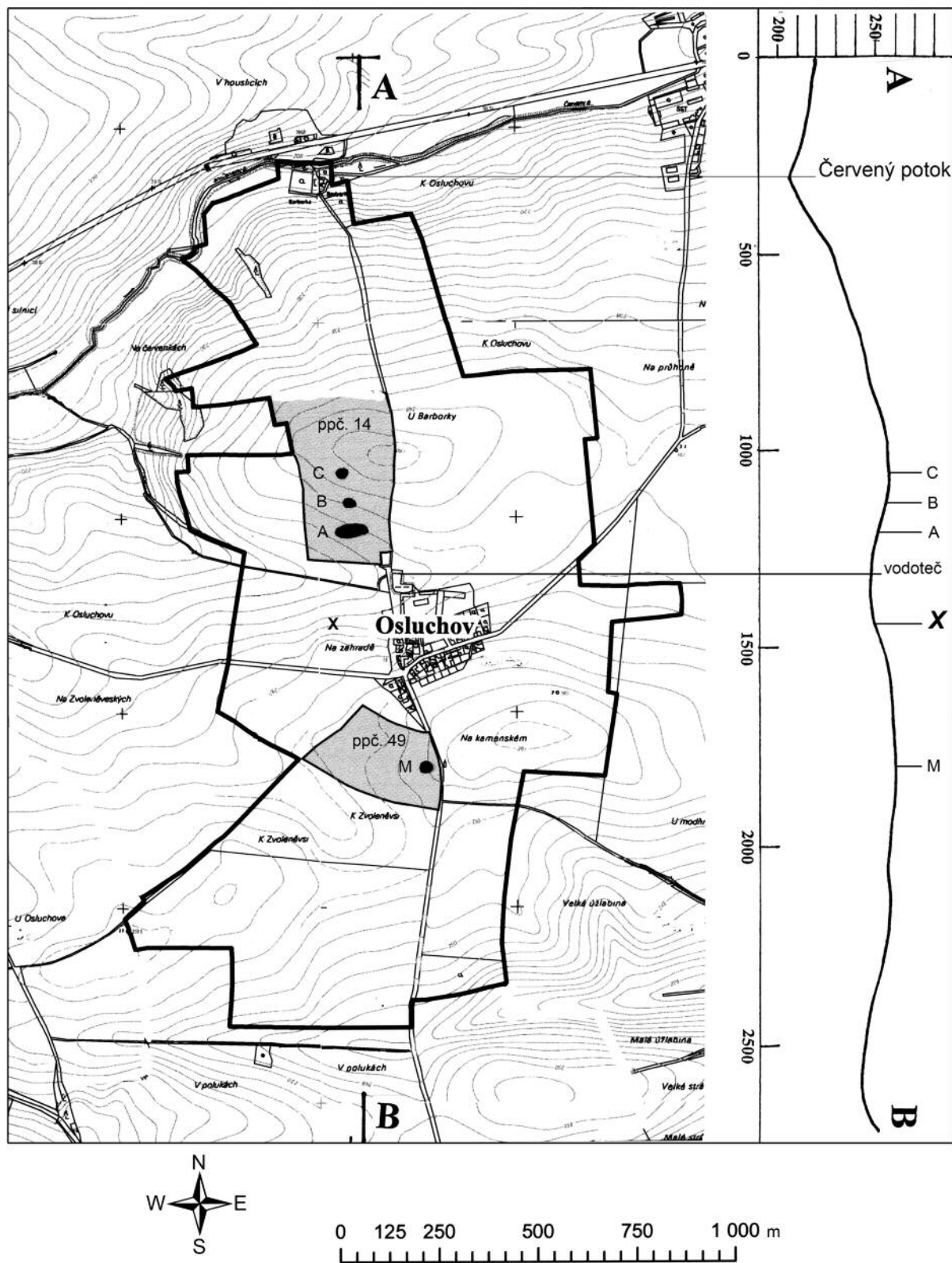
III. Ve sbírkách Vlastivědného muzea v Slaném je bez nál. okolností zlomek neolitického kopytovitého klínu (č. inv. 2572) a ze sbírky Běhounkovy nádoba z raného středověku (č. inv. 1380) (Sláma 1977, 85–86, Taf.XIV:3).

IV. V roce 1931 prozkoumala Americká expedice v místní cihelně dva hroby z raného středověku (Sláma 1977, 85).

V. V roce 1852 (či dříve) se u obce při kopání šterku našly kostrové hroby (některé s rakvemi) a 1 nádoba (Sklénář 1992, 162).

² Porovnáme-li tištěný text s dochovanou rukopisnou kopií článku, zjistíme, že na konci prvního odstavce na str. 67 věta zakončená slovy „popíše každý zvlášť“ původně dále pokračovala: „... při čemž pokud se seřadění /hrobů/ týče, poukazují na přiložený situační plán skupina A. O nálezech naznačených na plánu písmeny B a C, kteréž s hroby dotčenými v přímé souvislosti nejsou pojednám až na konec.“

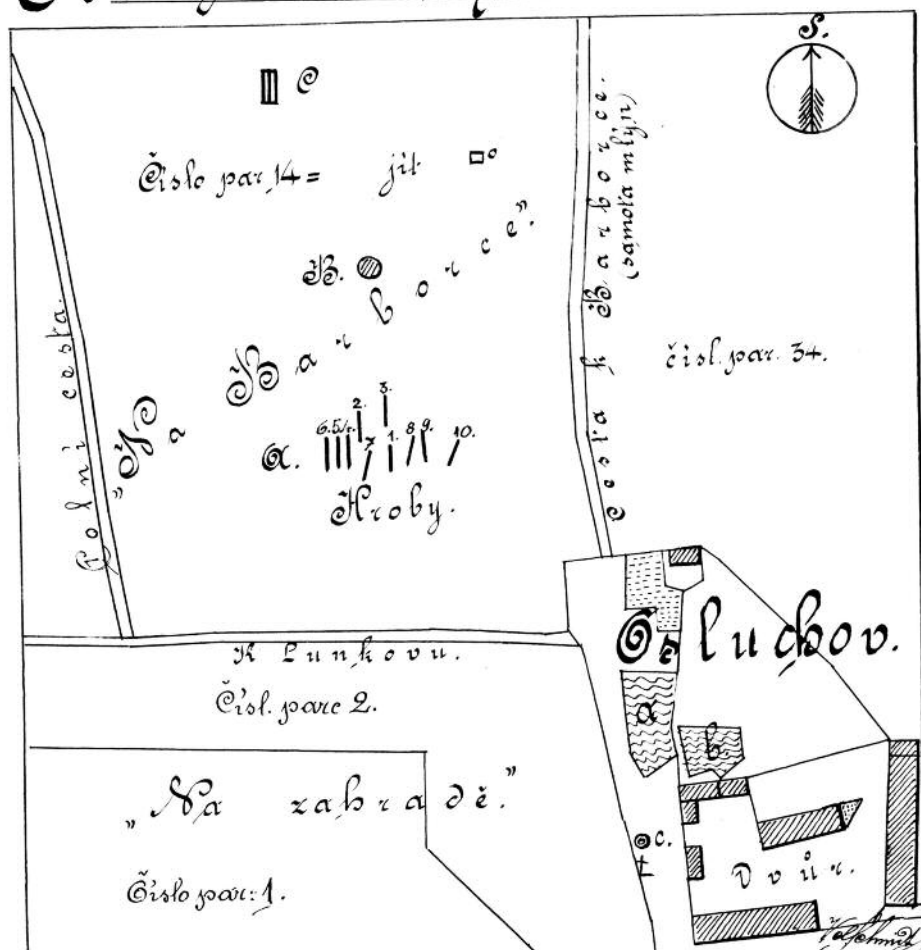
³ Rozměrově jde nepochybně jen o přibližný údaj, neboť hroby znázorněné na plánu úsečkou dlouhou 5 mm by ve skutečnosti měřily 15 metrů.

Obr. 1b. Osluchov, okr. Kladno. Polohy A (únětické pohřebiště), B (jáma), C (hromadný hrob) na ppč. 14; M („záhadná mohyla“) na ppč. 49; X jámy (bez bližší lokalizace). Kresba profilu V. Schönigerová a O. Švejcár

Osluchov.

Hroby se skrčnými kostrami.

Obr. 2. Osluchov, okr. Kladno. Původní plánek naleziště na ppč. 14 od V. Schmidta. Měřítko připojeno dodatečně

Čís. par. 14 „Na Barbořce“ = hrobové pole
 a, b = rybníčky
 c = studně

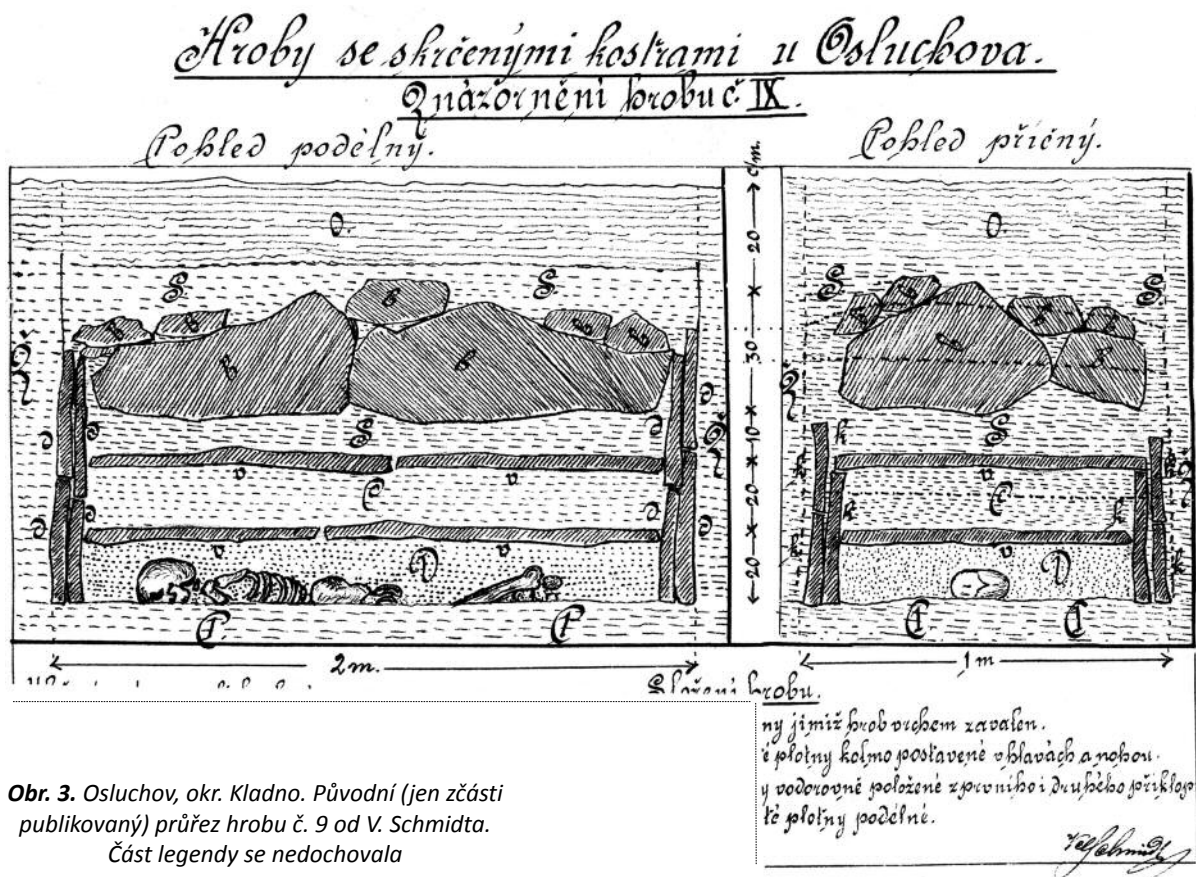
1:2880 0 50 100 150 200 250 m

V článku (Schmidt 1893) jsou některé nesrovnalosti, které však lze eliminovat.⁴ Daleko závažnějších nedopatření se dopustila redakce „Památek“, která dodanou kresebnou dokumentaci neuveřejnila buď vůbec (např. fotografii hrobu č. 3, na kterou se autor v rukopisu článku odvolává a která se bohužel nedochovala), nebo neúplně (průřez hrobem 9 – obr. 3). Někdy došlo i ke zkomolení textu.⁵

Za dobový nedostatek lze považovat absenci údajů o metodě výzkumu. Nevíme, zda byly prozkoumány jen hroby s kamennou konstrukcí zachycené hlubokou orbou, ani co bylo v jejich bezpro-

⁴ Na str. 67 se uvádí, že pohřebiště sestávalo „z 10 skříňkových hrobů se skrčnými kostrami ve směru jihoseverním“ (ve skutečnosti hrob 7 byl v prosté zemi a hroby 7, 8 a 10 měly orientaci ve směru JZ-SV). Na str. 73 se píše, že dva předměty v jednom hrobě se našly „v 5 případech“ (ve skutečnosti šlo o 4 případy). U hrobu 2 (Schmidt 1893, 69) je uvedeno, že „v dolejší části hrobu / tím je míněna jeho severní část / těsně při stěně k západu asi u kolen uložena byla ... nádobka ...“, což neodpovídá poloze kostry ve skrčené poloze na pravém boku s orientací J-S, kdy kolena kostry musela být u východní stěny hrobu.

⁵ U popisu hrobu 10 (Schmidt 1893, 72) se dočítáme, že „nenáležel dítěti“, ačkoliv v rukopisu článku je výslovně uvedeno, že dítěti náležel.

Obr. 3. Osluchov, okr. Kladno. Původní (jen zčásti publikovaný) průřez hrobu č. 9 od V. Schmidta. Část legendy se nedochovala

středním okolí, ani zda byly další hroby vyhledávány a jakým způsobem. V našem případě tedy nevíme, zda šlo o uzavřenou skupinu hrobů, nebo o součást většího pohřebiště.⁶

Poznámky k osluhovskému pohřebišti

1. Pohřební ritus na osluhovském pohřebišti zcela odpovídá mladoúnětickým hrobům z jiných stře-dočeských pohřebišť (Ludvíková 1988, 67–68).

2. Úprava hrobových jam (tab. 1). Z deseti hrobů pouze jeden (hrob 7) neměl kamennou konstrukci. Na pohřebišti je možné rozlišit tyto základní úpravy hrobových jam:

- a) hrobová jáma v prosté zemi (hrob 7);
- b) hrobová jáma částečně obložená kameny (hrob 3);
- c) hrob zavalen balvanem (hrob 8);
- d) kamenný zával, stěny hrobu obloženy kamennými deskami (hrob 1, 2);
- e) kamenný zával, stěny hrobu obloženy kamennými deskami, dlážděné dno (hrob 4, 5, 6);
- f) kamenný zával, pod ním dvojitá „dlažba“, stěny hrobu obloženy kamennými deskami, dno hrobu nedlážděné (hrob 9);
- g) kamenné desky téměř po celém obvodu hrobové jámy (hrob 10).

Z uvedeného přehledu vysvítá, že v devíti hrobech se objevuje kámen, z toho u sedmi hrobů (70 %) bylo při úpravě hrobové jámy použito kamenných desek, takže můžeme hovořit o hrobech skřínkových, jaké známe i z jiných míst (Ludvíková 1988, 65–67). V našem případě bohužel nevíme, z jakého materiálu byly desky zhotoveny. Šlo nejspíše o opuku, kterou známe i z jiných pohřebišť na Slánsku.⁷

Předpokládáme, že hrobová komora vyložená kamennými deskami byla dutá, jak o tom svědčí vybočení postranních desek dovnitř hrobu (hrob 4). Vzhledem k úzkému prostoru uvnitř kamenných

⁶ Podle laskavého sdělení dr. R. Krivánka z pražského Archeologického ústavu nedávno provedený geomagnetický průzkum v prostoru pohřebiště neukázal žádné výraznější anomálie. Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že patrně z těchto míst pochází bez bližších údajů únětický tyčinkovitý náramek (obr. 4). Ten byl do NM (č. inv. 11701) dodán později, protože v soupisu předmětů zaslaných do NM dne 8. 2. 1893 uveden není.

⁷ Např. u únětických skřínkových hrobů z nedaleké Zvoleněvsí byly použity desky z „pískovcové opuky“ (Smolík 1891, 413).

Číslo hrobu	Rozměry			Úprava hrobu	Orientace	Poloha kostry (skrčená na pravém boku)	Milodary				Poznámka	
	Hloubka	Délka	Šířka				Keramika		Bronzy	Jantar		
							Nádoba	Střepey				
1	100	170	100	"kamenné zavalení, po obou kratších stranách trčely podvojně kamenné plotny kolmo ze země, ...také na podélných stranách plotnami obložený, bez dlažby	J-S	●		pod lebkou "střep z baňaté nádoby tuhované"		záušnice po obou stranách lebky		
2	100	170	100	stejná jako u hrobu 1	J-S	●	u kolen viz pozn.	"pod lebkou střep z nádoby"		náramek u rukou		"při stěně k západu asi u kolen" (správně má být: k východu)
3	40			"obložen...na podélných stranách pouze třemi hranatými kameny nelicnými..."	J-S	viz pozn.		bez milodarů				"kostra na zádech s hlavou a skrčenýma nohama obrácená na levou stranu; ruce spočívají v klíně"
4		200	100	kamenný zával, na kamenné slažbě "kolmo pak stavěny plotny podél stěn hrobu"	J-S	●				jehlice u Z stěny hrobu		
5		170	80	stejná jako u hrobu 4	J-S	●					viz pozn.	na dně v jižní části hrobu
6		170	80	stejná jako u hrobu 4 a 5, dlažba jen v jižní polovině hrobu	J-S	●		bez milodarů				
7	40			v prosté zemi	JZ-SV	●				br. záušnice u lebky		
8	100			hrob "zavalen byl vrchem balvanem zajisté 1q těžkým"	JZ-SV	●	u kolen	viz pozn.		bronzová mušlička v J části hrobu		u západní stěny "dvě vedle sebe položené úplné lebky skotu krátkorohého...pod nimi několik...pohozených střípků"
9	100	200	100	pod kamenným závalem dvojitá dlažba, po stranách kolmo postavené "podvojně plotny," bez dlažby (viz obr. 3)	J-S	●		okolo kostry "několik pohozených střípků"		sekera u levé steh. kosti dýka na prsou		
10	80	100	70	obě strany podélné a jedna strana příčná obložený "krátkými plotnami"	JZ-SV	●		bez milodarů				dětský pohřeb (v "Památkách" na str. 72 mylně uvedeno: "nenáležel dítěti")

Tab. 1. Osluchov, okr. Kladno. Přehled nálezů z únětického pohřebiště na ppč. 14 (A)

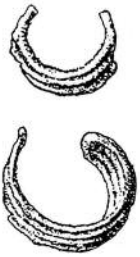

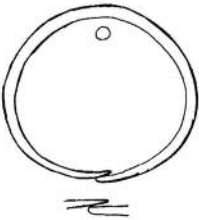
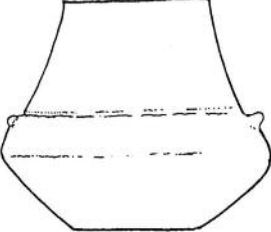
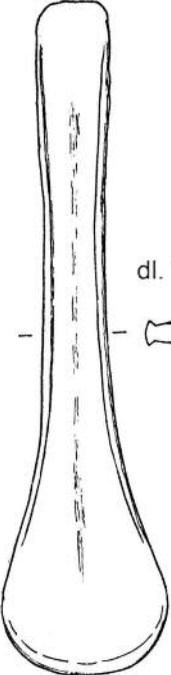

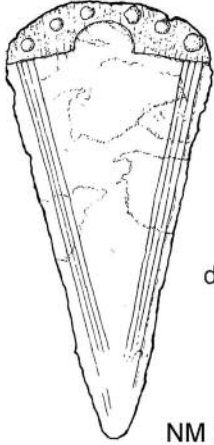
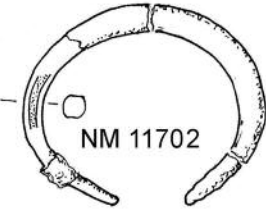

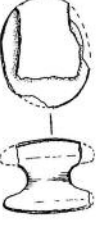

skříňek asi nebylo tělo zemřelého ukládáno do dřevěné schránky (rakve). „Strop“ hrobové komory byl patrně překryt dřevem. Příklad ze Zvoleněvsí, kde svršek hrobu byl pokryt „několika kusy ploten“, patří mezi výjimky (Smolík 1891, 415).

Zvláštní pozornost si zaslouží nálezově nejbohatší hrob 9 se složitou kamennou konstrukcí (Schmidt 1893, tab. VII). Zde opět redakce „Památek“ zasáhla v neprospěch věci, neboť odstrihla jak příčný průřez hrobem, tak i legendu k obrázku. Naštěstí se původní obrázek dochoval, i když jen s částí legendy (obr. 3).

Hrob 9 je neobvyklý svojí konstrukcí, neboť pod kamenným závalem je skříňka složená z kolmo postavených dvojitých kamenných desek, které na úzkých (čelních) stranách dosahují výšky asi 70 cm ode dna hrobu. Na dlouhých (bočních) stranách, jsou o něco nižší a měří kolem 50 cm. Skříňku uzavírají kamenné desky, které se opírají o desky z postranního obložení. 20 cm pod tímto překrytím je další vrstva vodorovně kladených kamenných desek, které však nejsou podle obrázku bočními deskami podepřeny. Prostor mezi těmito dvěma vodorovnými vrstvami kamenných desek byl vyplněn 20 cm silnou vrstvou „nasypané země“ bez nálezů. Od spodní vrstvy kamenných desek až na dno hrobu tak zbývá 20 cm, což je prostor pro uložení pohřbu tak těsný, že případné použití rakve sotva přicházelo v úvahu.

3. Rozmístění hrobového inventáře. Z deseti hrobů byly nálezy v sedmi hrobech (70 %). Rozmístění inventáře v oslučovských hrobech je obvyklé: záušnice u hlavy (hrob 1, 7), náramek v místech rukou (hrob 2), sekera u stehenní kosti a dýka na prsou (hrob 9), nádobka u kolen (hrob 2, 8) (Ludvíková 1988, 69–70). Zřejmě půdními procesy jsou dislokované předměty: jehlice (hrob 4), jantarové spínadlo (hrob 5) a bronzová mušlička (hrob 8). O druhotném zásahu do hrobu by bylo možné uvažovat u hrobu 5 (jinak je lze u oslučovských hrobů vyloučit).

Mezi opomíjené milodary patří střepey a zvířecí kosti. V hrobě 1 ležel pod lebkou „střep z baňaté nádoby tuhované“, v hrobě 2 se našel „pod lebkou střep z nádoby a sice co takový již původně sem uložený“,

<p>Hrob 1</p> <p>∅ 15 NM 11693</p> <p>∅ 18 NM 11692</p> <p>+ střep pod lebkou</p> 	<p>Hrob 8</p> <p>bronzová mušle 19 x 20</p> <p>NM 11698</p> <p>v. 90 o. 47 d. 40</p> <p>NM 11699</p> <p>+ 2 lebky skotu (<i>Bos taurus brachyceros</i>) + střepy pod zvířecími lebkami</p>
<p>Hrob 2</p> <p>53 x 47</p> <p>NM 11695</p> <p>v. 70 o. 40 d. 33</p> <p>NM 11694</p> <p>+ střep pod lebkou</p>	<p>Hrob 9</p> <p>dl. 180</p> <p>dl. 119</p> <p>NM 11701</p> <div data-bbox="1102 1435 1401 1738" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Bez kontextu 62 x 55</p> <p>NM 11702</p> </div> <p>NM 11700 + střepy okolo kostry</p>
<p>Hrob 4</p> <p>dl. 74</p> <p>NM 11696</p>	<p>Hrob 5</p> <p>jantar</p> <p>32 x 25 v. 20</p> <p>NM 11697</p>
<p>Hrob 7 Bronzová záušnice u lebky.</p>	<p>Hroby 3, 6, 10 bez milodarů.</p>
<p>v. - výška dl. - délka o. - průměr okraje d. - průměr dna rozměry jsou uvedeny v mm</p>	

Obr. 4. Osluchov, okr. Kladno. Nálezy z únětického pohřebiště na ppč. 14 (A)

v hrobě 8 při západní stěně pod dvěma vedle sebe ležícími lebkami skotu krátkorohého (*Bos taurus brachyceros*) „několik menších střípků z hliněných nádob se vyskytlo“, v hrobě 9 zjištěno „okolo kostry několik střípků.“ K střepevému materiálu nelze zaujmout stanovisko, protože podle Schmidtových záznamů nebyly do NM odeslány. Dvě celé zvířecí hlavy v hrobě 8 jsou v únětickém prostředí výjimkou (do NM byly zaslány „zbytky lebek zvířecích z hrobu č. 8.“; dnes nedostupné).

4. Hrobový inventář (obr. 4). **Keramika.** Vázičkovitá nádobka z hrobu 1 patří mezi typické přídatky únětických hrobů na rozdíl od džbánkovicité nádobky z hrobu 8, která se spíše objevuje v sídlištním materiálu.

Bronzové předměty. Záušnice z dvojitého bronzového drátu (hrob 1, 7) patří mezi typické předměty z únětických hrobů – vzhledem k jejich špatnému zachování je však nelze blíže typově určit.

Jehlice s trubičkovitou hlavicí a tordovanou jehlou (hrob 4) se objevuje v únětických hrobech vzácně (např. Žižice – Schmidt 1899, obr. 3:1); stejný typ jehlice s hladkou jehlou je zcela běžný. Jehlice s tordovanými jehlami (např. také jehlice s kulovitou hlavicí), patří na samý závěr starší doby bronzové (Adler 1967, 53–56; Schubert 1973, Taf. 14).

Bronzová mušlička – srdcovka (*Cardium*) z hrobu 8 patří v inventáři únětické kultury k vzácným předmětům. Známe ji jak z hrobu (Veliš – Stocký 1928, tab. XIII:15; Jiráň ed. 2008, obr. 27:2), tak z depotu (Kosmonosy – Moucha 2005, Taf. 177:7). Nový nález je hlášen z Vliněvsí (sdělení M. Řezáče). Pokud vím, bronzové napodobeniny srdcovek známe jen z české únětické kultury, kde snad byly i vyráběny, jak by o tom mohl svědčit nález licí formy z Homole u Českých Budějovic (Blažek – Ernée – Smejtek 1998, 190–191, Taf. 38:173).

Bronzový náramek se zeslabenými konci (hrob 2) je v únětických hrobech, oproti náramkům s vyhnutými konci, poměrně vzácný. Jde v podstatě o miniaturní tvar velkých exemplářů, jaké známe např. z depotů (Jizerní Vtelno – Moucha 2005, Taf. 194).

Dýka se šesti nýty (hrob 9) obsahuje 5,7 % Sn a patří do materiálové skupiny C2 (SAM, ANr. 16249). Tvarově jde o běžný typ jen s tím rozdílem, že má šest nýtů.⁸

Sekera (hrob 9) svým tvarem náleží do typu Rüm-lang, jehož původ je hledán ve východním Švýcarsku a vyznačuje se značným rozšířením: Švédsko, Sasko, Polsko, Morava, Čechy, Maďarsko (Abels 1972, 20–23). Osluchovský exemplář obsahuje 7,9 % Sn a patří do materiálové skupiny FG (SAM, ANr. 16286). Nepochybně šlo o prestižní předmět vystihující postavení zemřelého ve společnosti, což bylo ještě zdůrazněno dýkou.

Jantar byl na pohřebišti zjištěn jen v jednom hrobě (hrob 5). Jde o předmět cívkovitého tvaru o výšce 20 mm. Obě strany jsou oválné (32 × 25 mm), mírně vypouklé, povrch je používáním vyhlazený. Jedna strana je olámána (obr. 4). Tento předmět, v inventáři únětické kultury zcela ojedinělý (povšiml si toho již Schmidt 1893, 74), lze interpretovat jako šatní spínadlo.

5. Datování. Osluchovské pohřebiště představuje skupinu deseti hrobů, které se vyznačují poměrně chudým inventářem, ale náročnou stavbou hrobových komor. Jehlice s trubičkovou hlavicí a tordovanou jehlou, stejně jako sekera typu Rüm-lang datují tuto skupinu hrobů na samý konec únětické kultury. To potvrzuje i nápadný úbytek keramiky v hrobech.

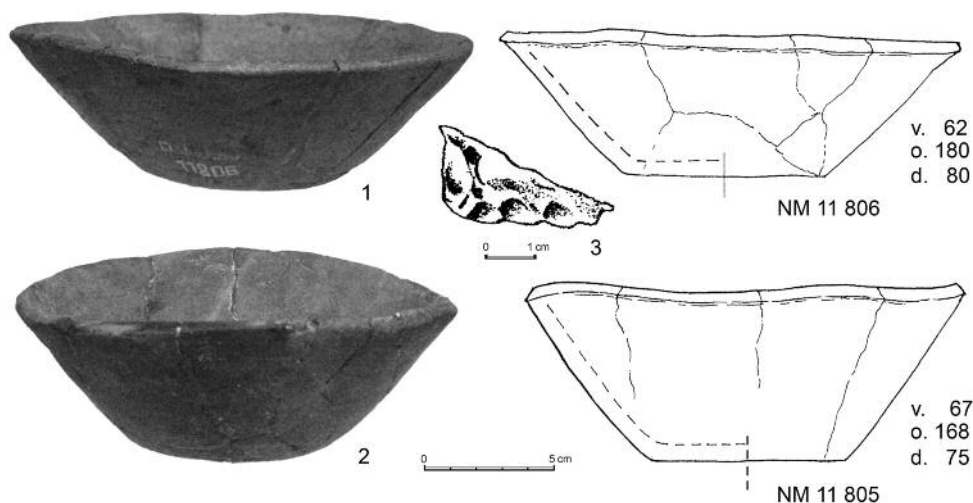
B. Jáma. Tak označuje V. Schmidt (1893, 76) objekt, který se objevil po hluboké orbě severně od únětických hrobů ve vzdálenosti asi 50 metrů (obr. 2). Podle popisu šlo o „kulatou“ jámu o průměru a hloubce 150 cm. „Vrch pokryt byl drobným kamením na plocho kladeným, stěny obloženy byly s částí kolmo postavenými plotnami.“ Výplň jámy byla zvrstvená; v naředivělé vrstvě „nalezli jsme stopu po nějakém delším kusu oblého, na prášek zetlelého dřeva vodorovně uloženého“ a na dně „tenkou zvířecí kost (nohu).“

Podobné tři jámy byly zjištěny „na protějším poli ku straně jižní ... položené do trojhranu, jichž prokopání nemělo žádného výsledku“ (obr. 5). Jde o pozemek západně od obce na svahu orientovaném k severu (obr. 1b:X). Vzhledem k absenci nálezů není možné tyto objekty datovat, ani určit jejich funkci.

Obr. 5. Osluchov, okr. Kladno. Skupina jam (na obr. 1 označena X) v rukopise článku V. Schmidta

Podobné jámy nalezi jsme na protějším poli ku straně jižní ještě 3 položené do trojhranu (a, b, c) jichž prokopání nemělo žádného výsledku.

⁸ V publikaci (Schmidt 1893, obr. 7) je vyobrazena jen s pěti nýty.

Obr. 6. Osluchov, okr. Kladno. Nálezy z hromadného hrobu na ppč. 14 (C)

C. Hromadný pohřeb. Severně od skupiny únětických hrobů ve vzdálenosti „asi 200 kroků“ (cca 150 m) se po orbě objevilo tmavé místo o velikosti 20 × 20 kroků (cca 15 × 15 m) se střepy „z hrubých nádob (zásobnic)“ a zvířecími kostmi, „uprostřed pak vyhodil pluh také kosti lidské a střepy z nádob jiného druhu.“ V hloubce 50 cm zjištěn „hromadný pohřeb obložený do kola čtyřmi nelícnými, vetchnými kameny.“ Hrob obsahoval „4 kostry, z nichž dvě pochovány na prostou zem, poměrně dosti mělko, a druhé dvě bezprostředně na tyto na vrch, všechny pak v poloze skrčené na boku pravém a sice tím způsobem, že ze spodních koster ležela jedna od severu k jihu, na ní pak hoření od jihu k severu; druhá dolení od jihu k severu a vrchní na ní opět od severu k jihu. ... U obou dolejších koster nalezli jsme pod koleny po jedné miskovité nádobe“ (Schmidt 1893, 74–75). Obr. 6:1,2. Z dalšího textu vyplývá, že v hrobě byly ještě dvě další nádoby „tvaru baňatého, kteréž nepochybně byvše o něco výše uloženy, pluhem rozmetány jsou.“ Při rozebírání koster se ještě našel „pazourek ve formě šipky vykřesaný.“ Obr. 6:3.

Rekonstruovat celou situaci jen podle slovního popisu je nesnadné. Z něho vysvítá, že hrob se čtyřmi jedinci byl někde uprostřed „tmavého místa“ velkého asi 15 × 15 m. Za důležitý lze pokládat údaj, že „pak vyhodil pluh také kosti lidské a střepy z nádob jiného druhu“, než byly střepy „z hrubých nádob (zásobnic).“ Tento popis by mohl vést k úvaze, že šlo o hrob zapuštěný do jiného objektu.

Datování hrobu je nesnadné. Kamenné obložení a poloha dvou koster ve skrčené poloze na pravém boku s orientací J–S a také dvě misky by mohly vést k úvaze, že jde o hrob se čtyřmi jedinci z období únětické kultury. Na druhé straně opačná orientace dalších dvou pohřbů (S–J) tomuto zařazení spíše odporuje, protože v únětických hrobech s více jedinci je zpravidla orientace všech pohřbených stejná.

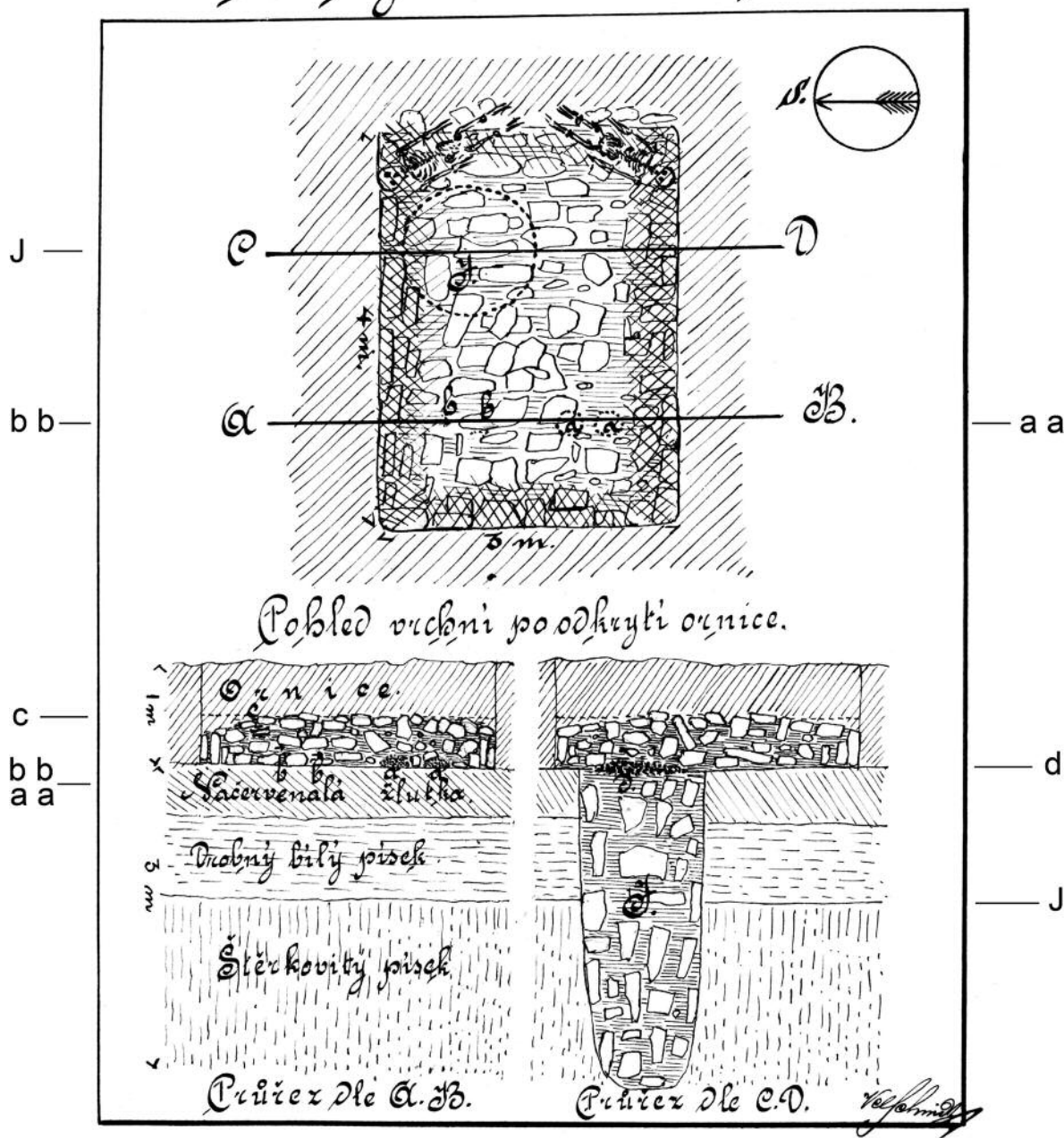
Obě misky (obr. 6:1,2), jinak tvarově průběžné, se od únětických liší. Především je to šikmo ven seříznutý, mírně zprohýbaný okraj (únětické misky mají okraje rovné), ale i rozdílné zpracování keramické hmoty. Obě s největší pravděpodobností patří do časového horizontu mladší stupeň vypíchané keramiky až lengyel, kde jsou u keramiky zprohýbané okraje běžné (Zápotocká 1998, Taf. 129:1 – Srbsko; 129:2 – Ratboř; 130:1 – Tuchoraz; 131:1 – Vysoká Libeň; 132:1 – Soběnice).

Druhá poloha je jižně od obce na pozemku ppč. 49 západně od křížku (dnes na místě již nestojí). Nadmořská výška se zde pohybuje v rozmezí 257 a 260 m n. m. (obr. 1b – profil). Terén se v těchto místech mírně svažuje k jihu a západu, k východu se však zdvihá. Podle Schmidtova popisu asi 20 kroků západně od křížku „vyoral pluh několik kamenů a kostí lidských, jinak se povrch v tomto místě od okolní půdy nijak nelišil“ (Schmidt 1893a, 75). Přibližně v těchto místech dnes vede ve směru S–J trasa plynovodu.

V. Schmidt doprovodil svůj článek plánkem, který však redakce „Památek“ patrně z úsporných důvodů (náklady na štoček ?) ke škodě věci neuveřejnila. Plánek se však dochoval a je významným doplňkem psaného výkladu (obr. 7).

Nálezová situace: zahloubený objekt obdélníkovitého půdorysu o rozměru 3 × 4 m orientovaný podélnou osou Z–V byl „při stěnách obložen kamením většího objemu kolmo postaveným.“ Uvnitř takto ohraničené plochy byla jáma vyplněna zemí a kamením „rozličného druhu ... po způsobu mohyl ve středu do výše ½ m, po stranách... do výše 40 cm.“ Vrstvení kamenů (pískovec, opuka, malé kousky čediče) nebylo pozorováno, „pouze celý povrch pokryt kamením plochým.“ Ve východní části objektu „pochovány dvě mrtvoly v poloze rovné na znak“ nohama šikmo proti sobě s orientací SZ–JV a JZ–SV.

Ožobyla u Osluchova.

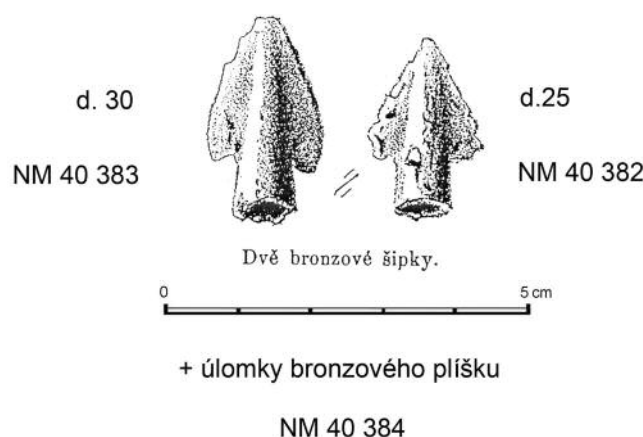

Obr. 7. Osluchov, okr. Kladno. Původní (dosud nepublikovaný) plán mohyly na ppč. 49 od V. Schmidta. Výklad písemn podle rukopisu článku V. Schmidta: **a a** – „dvě vedle sebe ležící hromádky popele nahnědlé barvy, nejspíše od přimíchaného zetlelého dřeva“; **b b** – „přiklopené kamenem dvě bronzové šipky ... v tom samém místě lež v žádné souvislosti několik úlomků bronzového plíšku“; **c** – v rukopisném článku není zmínka (patrně jde o „kosti z pochovaného sem menšího ... zvířete“); **d** – „zbytky jakéhos ohniště, soudě dle hromádky popele a uhlíku“; **J** – jáma

V JZ části objektu (na plánu označeno písmeny *a a*) se při rozebírání kamene našly „dvě vedle sebe ležící hromádky popela nahnědlé barvy, nejspíše od přimíchaného zetlelého dřeva.“

V SZ části objektu ležely (na plánu označeno písmeny *b b*) „přiklopené kamenem dvě bronzové šipky“ (obr. 8) a „v tom samém místě, ač v žádné souvislosti, několik úlomků bronzového plíšku. Nad tím o něco výše mezi dvěma kameny kosti z pochovaného sem menšího ... zvířete.“⁹

⁹ Na plánu (obr. 7) je místo „pochovaného sem menšího ... zvířete“ s největší pravděpodobností označeno písmenem *c*.

Obr. 8. Osluchov, okr. Kladno. Bronzové šipky z objektu na ppč. 49. Podle V. Schmidta (1893a, 76)

dobí kultury mohylové doloženy (Plesl 1965, 500–502). Ke stručné zmínce o kostech „z pochovaného sem menšího ...zvířete“ nelze zaujmout stanovisko. Je také třeba vzít v úvahu, že nebylo prozkoumáno okolí mohylky, která mohla mít obvodový žlab, jaký známe přibližně z téže doby na jiných lokalitách (např. Straškov, obj. 25: Trefný – Dobeš 2008, obr. 13–15, 219–223, 234).

2. Jáma, 1 ½ m v průměru a 3 metry hluboká, postupně se zužující a „vyplněná kamením a tmavou prstí, tu i tam nějaký uhlík“ je podle kresby překrytá kamennou mohylkou ze střední doby bronzové. Je tedy starší, případně současná s mohylovou kulturou. Že by šlo o pravěkou těžební jámu, lze vyloučit. V úvahu by mohlo jít o pokus vyhloubit studnu nebo silo. Nutno tedy uzavřít, že funkci a stáří jámy neznáme. Pro úplnost je třeba uvést, že podobnou jámu, ale jen 150 cm hlubokou, zmiňuje V. Schmidt (1893, 76) v první poloze označené písmenem B a tři další jámy v poloze X (obr. 1b).

3. Dvě kostry uložené nohama šikmo proti sobě na východním okraji mohylky „spočívaly s větší částí na kameni...“. Kresba ukazuje jejich neobvyklou polohu, kterou by bylo možné vysvětlit tak, že zemřelí byli pohřbeni v natažené poloze s nohama proti sobě ve směru S–J a J–S na svahu kamenné mohylky, po kterém se časem jejich dolní končetiny sesuly dolů. Stáří obou pohřbů uložených na těleso mohylky ovšem neznáme.

ZÁVĚR

Dochované písemnosti V. Schmidta umožnily zpřesnit dříve uveřejněné zprávy o nálezech v Osluchově, okr. Kladno (Schmidt 1893; tjž 1893a).

1. Na pozemku ppč. 14 byla zjištěna skupina hrobů ze samého závěru únětické kultury (A), jáma blíže nedatovaná (B) a hrob se čtyřmi jedinci s keramikou, která s největší pravděpodobností patří do časového úseku mladší vypíchaná–lengyelská kultura (C).

2. Na pozemku ppč. 49 byla odkryta mohylka s kamennou konstrukcí (obr. 7) a dvěma bronzovými šipkami ze střední doby bronzové (obr. 8). Mohlo jít jak o pohřeb se strávenou kostrou, tak o pohřeb žárový, neboť na jednom místě byly dvě hromádky popela a uhlíků, na jiném zbytky ohniště. Pod kamennou konstrukcí zjištěna jáma 3 m hluboká, neznámé funkce a neznámého stáří (podle kresby musela být starší než k. mohylová nebo stejně stará). Na povrchu mohylového útvaru ležely proti sobě dvě kostry uložené na zádech v natažené poloze. K dislokaci dolních končetin patrně došlo proto, že byly uloženy na svažité kamenné konstrukci. Datování nelze určit.

LITERATURA

- Adler, H. 1967: Frühe Bronzezeit in Linz-St. Peter. Linzer Archäologische Forschungen Band 3. Linz.
- Abels, B.-U. 1972: Die Randleistenbeile in Baden-Württemberg, dem Elsass, der Franche Comté und der Schweiz. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung IX, Band 4. München.
- Blažek, J. – Ernée, M. – Smejtek, L. 1998: Die bronzezeitlichen Gussformen in Nordwestböhmen. Most.

- Hájek, L. 1958: Osluchov, okres Slaný. Hrob v mohyle? Zpráva čj. 4552/58 (Archeologický ústav Praha).
- Jiráň, L. ed. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Ludvíková, L. 1988: Střední Čechy – centrum únětické kultury. O pohřebním ritu únětické kultury, Památky středních Čech 3, 61–79, 157–162.
- Moucha, V. 2005: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha.
- Plesl, E. 1965: Otázky středobronzového osídlení v severozápadních Čechách, Památky archeologické 56, 457–512.
- SAM: Junghans, S. – Sangmeister, E. – Schröder, M. 1974: Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. Bd. 2, Teil 4. Berlin.
- Schmidt, V. 1893: Hroby se skrčenými kostrami u Osluchova, Památky archeologické 16, 67–76, tab. VIII.
- Schmidt, V. 1893a: Záhadná mohyla u Osluchova, Památky archeologické 16, 75–78.
- Schmidt, V. 1899: Pohřebiště se skrčenými kostrami u Žižic, Památky archeologické 18, 562–564.
- Schubert, E. 1973: Studien zur frühen Bronzezeit an der mittleren Donau. 54. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Berlin.
- Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.
- Sláma, J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter. Praehistorica 5. Praha.
- Smolík, J. 1891: Hroby se skrčenými kostrami ve Zvoleněvsi, Památky archeologické 15, 411–432.
- Stocký, A. 1928: Čechy v době bronzové. Praha.
- Trefný, M. – Dobeš, M. 2008: Pohřebiště ze střední až mladší doby bronzové ve Straškově, okr. Litoměřice, Archeologie ve středních Čechách 12, 205–243.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500–4200 B. C.). Praha.

DIE ARCHÄOLOGISCHE TOPOGRAPHIE VON OSLUCHOV, BEZ. KLADNO

Auf dem Grunde von schriftlichen Quellen ist es gelungen, die Erkenntnisse von archäologischen Grabungen von V. Schmidt und J. Felcman aus dem Jahre 1893 auf dem Katastralgebiet der Gemeinde Osluchov (Bez. Kladno) zu ergänzen (Schmidt 1893, 1893a). Es handelte sich um zwei Fundorte. Der erste Fundort dehnte sich nördlich auf der Parzelle Nr. 114 aus und der zweite befand sich südlich der Gemeinde auf der Parzelle Nr. 49 (Abb. 1).

Der erste Fundort (Abb. 2 A) brachte die Gruppe von zehn Gräbern aus dem Ende der Aunjetitzer Kultur. Die Bestattungen lagen in den Steinkästchen mit dem Steineinsturz, wobei sie eine relativ arme Steinausstattung umfassten. Zu den Ausnahmefunden gehört eine Bernsteinknopfspange aus dem Grab Nr. 5. Die Bestattung (das Grab Nr. 9) in dem Kästchen mit der komplizierten Konstruktion (Abb. 3) war die reichste. Die Grabausstattung stellten ein Bronzedolch und eine Axt des Typs Rümlang (Abb. 4) dar. Auf dem Ort mit der Bezeichnung B (Abb. 2 B) wurde eine Grube ohne Datierung untersucht. Auf dem Ort mit der Bezeichnung C (Abb. 2 C) wurde ein Befund mit vier Körpergräbern, die paarweise übereinander lagen, aufgedeckt. Sie hatten eine wechselnde Orientierung (das untere Paar S-N und N-S; das obere Paar N-S und S-N). Bei den Knien von unteren Skeletten stand immer eine Schüssel (Abb. 6). Die Schüsseln können höchstwahrscheinlich in den Zeitabschnitt von dem Ende der Stichbandkeramikultur (StK V) bis der Lengyelkultur datiert werden.

Auf dem zweiten Fundort (Abb. 1 M) wurde ein viereckiger Befund 3 × 4 m mit dem kleinen Steingrabhügel mit zwei Bronzepfeilen aus der mittleren Bronzezeit, bzw. der Hügelgräberkultur (Abb. 8) untersucht. In diesem Fall konnte es sich entweder um ein Grab mit dem nicht erhaltenen Skelett, oder um ein Brandgrab, da zwei Häufchen mit der Asche und Holzkohlen auf einem Ort und Reste einer Feuerstelle auf dem zweiten Ort sich befanden (Abb. 7), handeln. Nach der Zeichnung kann es geschätzt werden, dass eine Grube mit der Tiefe von 3 m sich unter dem kleinen Grabhügel befand. Nach der Beschriftung umfasste sie keine Funde, daher konnte sie nicht datiert werden. Auf der Ostseite auf der Oberfläche des Grabhügels lagen zwei Skelette in der gestreckten Lage mit den Beinen schräg gegeneinander. Ursprünglich wurden sie offensichtlich mit den Füßen zueinander bestattet. Auf der queren Oberfläche änderten die Gliedmaßen die Richtung. Ebenfalls diese Skelette können nicht datiert werden.

Überdies wurde eine Besiedlung aus dem Neolithikum und dem Frühmittelalter auf dem Kataster der Gemeinde festgestellt. Auf dem Ort unter der Bezeichnung X (Abb. 1) waren drei Gruben ohne Datierung.

Abb. 1a. Osluchov. Die Lage des Fundortes auf der Karte der Tschechischen Republik

auf der Parzelle Nr. 49, X – die Gruben ohne nähere Lokalisierung

Abb. 1b. Osluchov, Bez. Kladno. Die Fundorten: A – das Aunjetitzer Gräberfeld, B – die Grube, C – das Massengrab auf der Parzelle Nr. 14, M – „ein geheimnisvoller Grabhügel“

Abb. 2. Osluchov, Bez. Kladno. Der ursprüngliche Plan des Fundortes auf der Parzelle Nr. 14 von V. Schmidt. Der Maßstab wurde nachträglich angeschlossen

Abb. 3. Osluchov, Bez. Kladno. Der ursprüngliche, teilweise schon publizierte Querschnitt durch das Grab Nr. 9 von V. Schmidt

Abb. 4. Osluchov, Bez. Kladno. Die Funde aus dem Aunjetitzer Gräberfeld auf der Parzelle Nr. 14 (A)

Abb. 5. Osluchov, Bez. Kladno. Die Gruppe von den Gruben (auf der Abb. 1 mit der Bezeichnung X) in der Handschrift des Beitrages von V. Schmidt

Abb. 6. Osluchov, Bez. Kladno. Die Funde aus dem Massengrab auf der Parzelle Nr. 14 (C)

Abb. 7. Osluchov, Bez. Kladno. Der ursprüngliche, bisher nicht publizierte Plan des Grabhügels auf der Parzelle Nr. 49 von V. Schmidt. Die Interpretation von Buchstaben nach der Handschrift im Beitrag von V. Schmidt: a a – „zwei nebeneinander liegende Häufchen der Asche mit der

braunen Farbe – vermutlich von dem eingemischtem modrigen Holz“, b b – „zwei mit dem Stein bedeckte Bronzepfeile... einige Bruchstücke des Bronzeblechs auf dem gleichen Ort – aber in keinem Zusammenhang – ...die Knochen eines beerdigten kleineren Tieres teilweise höher und zwischen zwei Steinen“, c – keine Erwähnung in der Handschrift (Es handelt sich vermutlich um „die Knochen von einem auf diesem Ort beerdigten kleineren...Tier.“), d – „die Reste einer Feuerstelle, laut des Häufchens der Asche und Holzkohle“, J – die Grube

Abb. 8. Osluchov, Bez. Kladno. Die Bronzepfeile aus dem Befund auf der Parzelle Nr. 49. Nach V. Schmidt (1893a, 76)

Taf. 1. Osluchov, Bez. Kladno. Die Übersicht von den Funden aus dem Aunjetitzer Gräberfeld auf der Parzelle Nr. 14 (A)